

СВІТОВИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ЦИКЛІЧНИХ КОЛИВАНЬ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ

У статті розглянуті особливості циклічних коливань економіки та основні існуючі заходи щодо їх регулювання. Визначаються сутнісні особливості циклу взаємодії, простежуються напрями аналізу загальногосподарської кон'юнктури. Виділяються основні наслідки світової фінансово-економічної кризи для провідних світових країн, аналізуються та відокремлюються основні заходи анти циклічного регулювання економіки, які можуть бути застосовані країнами, що розвиваються. Наголошується на значних розмірах витрат, які супроводжують проведення політики анти циклічного регулювання економіки. Виділяється групування витрат, пов'язаних із здійснення заходів антициклічного регулювання економіки, надається стисла характеристика та приклади кожної з групи витрат. Вкладені деякі пропозиції по регулюванню світових фінансових систем та формуванню комплексної системи антициклічного регулювання в Україні, яка спирається на досвід анти циклічного регулювання провідних країн світу.

Ключові слова: *циклічні коливання, кон'юнктура, антициклічне регулювання, система регулювання, витрати антициклічного регулювання, заходи антициклічного регулювання.*

МИРОВОЙ ОПЫТ РЕГУЛИРОВАНИЯ ВЛИЯНИЯ ЦИКЛИЧЕСКИХ КОЛЕБАНИЙ НА РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИКИ

В статье рассмотрены особенности циклических колебаний экономики и основные существующие мероприятия по их регулированию. Определяются существенные особенности цикла взаимодействия, прослеживаются направления анализа общехозяйственной конъюнктуры. Выделяются основные последствия мирового финансово-экономического кризиса для ведущих стран мира, анализируются и выделяются основные мероприятия антициклического регулирования экономики, которые могут быть применены развивающимися странами. Акцентируется внимание на значительных размерах расходов, сопровождающих проведение политики антициклического регулирования экономики. Выделяется группировка затрат, связанных с осуществление мероприятий антициклической регулирования экономики, представляется краткая характеристика и примеры каждой из группы расходов. Изложены некоторые предложения по регулированию мировых финансовых систем и формированию комплексной системы антициклического регулирования в Украине, которая опирается на опыт антициклического регулирования ведущих стран мира.

Ключевые слова: *циклические колебания, конъюнктура, антициклическое регулирование, система регулирования, расходы антициклического регулирования, мероприятия антициклического регулирования*

WORLD EXPERIENCE OF REGULATION IMPACT OF CYCLICAL FLUCTUATIONS ON THE DEVELOPMENT OF ECONOMY

The article describes the features of the cyclical fluctuations of the economy and the main existing measures for their regulation. Defined the essential features of the interaction cycle, traced the direction of analysis general economic conditions. Highlights the main consequences of the global financial and economic crisis for the leading countries of the world, analyzed and highlighted the main activities countercyclical regulation of the economy, which can be used by developing

countries. Focuses on the significant amount of expenses that accompanies a policy of counter-cyclical regulation of the economy. Allocated groups of costs associated with the implementation of activities counter-cyclical regulation of the economy, defined a brief description and examples of each of the group of costs. Presented some proposals to regulate the global financial system and the formation of an integrated system of countercyclical regulation in Ukraine, which is based on the experience of countercyclical regulation of the leading countries of the world.

Keywords: cyclical fluctuations, conditions, counter-cyclical regulation, the regulatory system, the cost of countercyclical regulatory, measures of the countercyclical regulation.

Постановка проблеми. Діяльність будь-якого підприємства на ринку залежить від коливання ринкової кон'юнктури. Кон'юнктура – досить важлива динамічна складова функціонуючого ринку, яка розглядає всі явища та процеси у динаміці. Проте функціонування ринку та підприємницька діяльність суб'єктів господарювання залежить від періодичних підйомів, спадів, які називають циклічними коливаннями. Циклічні коливання (регулярні або нерегулярні) виникають під впливом тих чи інших чинників, проте існує постійна необхідність зменшення негативного впливу циклічних коливань на діяльність підприємств. Дана проблема повинна розглядатись комплексно: з боку держави, місцевих органів влади та самих окремих підприємств. Світовий досвід регулювання впливу циклічних коливань на розвиток підприємств надає підприємствам України можливості для застосування окремих заходів на території країни із урахуванням специфічних особливостей. Тому вивчення світового досвіду регулювання впливу циклічних коливань на діяльність підприємств сьогодні виступає досить актуальним та значущим.

Аналіз досліджень і публікацій. Останніми роками багато науковців приділяють увагу питанням циклічних коливань. Питання циклічних коливань та їх вплив на економіку досліджують такі провідні вчені, як: Ю.Бажал, О. Білорус, О. Бандура, В. Геєць, І. Лукінов, С.Мочерний, Б. Панасюк, Ю. Пахомов, В. Савчук, А.Чухно та інші. Проте сьогодні дане питання потребує більш прискіпливої уваги. У зв'язку із високою важливістю цього питання для розробки програм розвитку на рівні держави, для підвищення ефективності господарської діяльності на рівні підприємств дане питання потребує подальшого розгляду та опрацювання.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Питання, що досліджується, характеризується недостатнім науковим опрацюванням. Дослідження, що проводяться не мають системного характеру, а розглядають лише окремі аспекти регулювання циклічних коливань. Тому треба відзначити, що в вітчизняній літературі дуже мало праць, які б висвітлювали новітню світову уяву про регулювання циклічних коливань на розвиток підприємств з боку дії державних органів влади та самих підприємств. Вирішення окресленого питання потребує комплексного підходу, який повинен базуватись на досконалому аналізі провідного світового досвіду регулювання впливу циклічних коливань на діяльність підприємств.

Цілі статті. Метою даної статті виступає теоретичне обґрунтування напрямів регулювання впливу циклічних коливань на розвиток підприємств з урахуванням провідного світового досвіду в цій сфері та особливостей здійснення господарської діяльності на території України.

Виклад основного матеріалу. Циклічні коливання досить негативно впливають на економіку країн та на ефективність функціонування підприємств на території країн. Без регулюючих заходів неможливе досягнення стабільності та зниження негативного впливу циклічних коливань на формування кон'юнктури в країні. Світовий досвід провідних країн світу підтверджує необхідність антициклічного регулювання в країні. Сучасні процеси глобалізації та швидких темпів інноваційного розвитку вимагають формування комплексного антициклічного регулювання в державі.

Цикл взаємодії має два протилежних полюси, які в процесі взаємодії взаємно переходять один в одного. Цей перехід здійснюється за рахунок динаміки протиріччя. Кожна

протилежність виявляє себе через іншу. У процесі взаємодії прояви протилежностей призводять до взаємного переходу об'єктів одного в інший. Цикл взаємодії існує і у просторі, і в часі, тобто має обумовлену структуру цих утворень [1, С. 24].

Стан загальногосподарської кон'юнктури визначає тенденції економічної активності на окремих ринках. З погляду державної економічної політики вивчення загальногосподарської кон'юнктури є дуже важливим завданням. Залежно від цілей державного регулювання економіки вивчення загальногосподарської кон'юнктури підпорядковане вирішенню таких завдань: – з'ясування тенденцій, темпів і структури розвитку економіки за визначений, досить тривалий період; – визначення стану кон'юнктури на зазначену дату або короткостроковий період. Перше коло завдань пов'язане з цілями структурної економічної політики держави й оцінкою загального стану кон'юнктури. З цих позицій вивчається динаміка загальногосподарської кон'юнктури за період, що обстежується, дається якісна оцінка циклічності розвитку економіки, визначаються перспективи розвитку галузевої структури економіки [1, С. 222].

Видатний вітчизняний дослідник заходів антициклічного регулювання Сацик В. відмічає, що: «... визначальним фактором формування асиметричних економічних циклів, у яких висхідні фази за критерієм тривалості значно перевищують низхідні, є радикальні інноваційні зрушення у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Обрана країнами - інноваторами стратегія інноваційного розвитку, у тому числі інноваційного прориву у нових індустріальних країнах, зумовлює ендогенне регулювання економічних циклів... Це означає, що визначальним чинником формування асиметричних бізнес-циклів у державах-ключових інноваторах є розвиток національних інноваційних систем.» [2, С. 132]. Виходячи з цього, можна зробити деякі висновки про те, що сьогодні на одне з визначальних місць в системі антициклічного регулювання виступає діагностика та моніторинг кон'юнктури.

Досвід регулювання провідними світовими країнами дозволив виділити наступні наслідки світової кризи, які повинні враховувати країни, що розвиваються, при формуванні своєї політики регулювання економіки [3, С. 21]:

- Сучасний фінансовий сектор (наприклад, такий як у США) більш не розглядається, як загальна модель для копіювання іншими країнами.

- Ліберальні відносини між державою та бізнесом негативно відображаються на розвитку економіки. Це сприяє зростанню нерівності та непрозорих фінансових схем.

- Економічна та фінансова глобалізація сприяє зростанню уразливості країн перед негативним впливом зовнішнього середовища, та стримують розвиток. Країни повинні бути в змозі захистити себе від негативних зовнішніх впливів, тому що кризи розповсюджуються швидко та болісно. Взаємозалежність національних економік країн світу більш висока, ніж про це говорили раніше. Ролі підприємництва та держави повинні бути збалансовані на національному рівні. Глобалізація потребує «глобального управління».

- Країни, що розвиваються повинні більшу увагу приділяти макроекономічній політиці, грошово-кредитній та фінансовій. Макроекономічне регулювання повинно виходити за межі забезпечення стабільності цін та бюджетних надходжень. Багато країн додержуються вузької та жорсткої макроекономічної політики, одночасно лібералізуючи торгівлю та збільшуючи приватизаційні програми, що, як правило, не надають успіху з точки зору економічного зростання та створення робочих місць.

- Засоби антициклічного регулювання грошово-кредитної та фінансової політики слід розглядати та застосовувати переважно по мірі необхідності з орієнтуванням на макроекономічне зростання.

- Повинні простежуватись переваги активної податкової політики та просування внутрішнього попиту у порівнянні з експортно-орієнтованим зростанням.

Економічна та фінансова світова криза показали, що існує необхідність реформувати глобальне економічне управління за для зниження впливу діяльності світових фінансових ринків на розвиток економіки країн та самих підприємств. Існує необхідність для створення багатостороннього взаємопогодженого комплексу правил, прийомів та методів регулювання

світової економіки. Сьогодні установи регулюючі фінансові ринки, як і раніше, організовані за національними ознаками. В той самий час дане регулювання повинно мати багатонаціональний характер. Деякі автори пропонують наступні пропозиції, що допоможуть поліпшити регулювання глобальних фінансових систем [3, С. 71]:

- Необхідно взаємопогодити роботу різноманітних регулюючих органів у Європі та США.
- Ініціативи повинні включати обмеження на процес секюритизації.
- Повинне бути переглянуте значення рейтингових агенцій та моделей внутрішніх банків.
- Внутрішні моделі зниження ризиків ціноутворення виявилися неефективними під час кризи, тому що вони побудовані на уявленнях із минулого, що вплив цін на активи досить незначний. Однак, коли починається криза, зростає кореляція між цінами та активами, що призводить до значних втрат.

Також слід підкреслити, що ефективне функціонування господарюючих суб'єктів – підприємств повинно підпорядковуватись окремому переліку правил. Ці правила необхідні для формування перспектив стабільного розвитку підприємства та умов для відкритої та чесної взаємодіяльності підприємств на ринку. Додержання правил надає можливості підприємствам скоротити витрати, а державі виявити необхідність втручання та розробити заходи по втручання в ту чи іншу сферу. Проте надмірне втручання держави або неправильні правила знижують ефективність діяльності підприємств і всього суспільства.

Розрізняють чотири різні види витрат, пов'язаних з невдачами в управлінні за допомогою різних заходів [3, С. 73]:

- 1) заходи, які захищають компанії від конкуренції;
- 2) заходи, які запобігають компаніям вирощувати та використовувати нові ринки;
- 3) заходи, які генерують надмірно високі витрати на дотримання вимог для обох компаній та іншими неурядовими суб'єктами;
- 4) заходи, що зменшують можливості компаній адаптуватися до технологічних змін або потреб споживачів.

Існує думка, що надмірне регулювання підприємницької діяльності негативно позначається на підприємствах, ринках та конкурентного середовища. Проте відсутність регулювання спричиняє зменшення темпів економічного зростання.

Сучасні концепції анти циклічного регулювання повинні бути деталізовані, виходячи із існуючих заходів. Виділяють три види витрат, які пов'язані із заходами анти циклічного регулювання [4, С. 16]:

- Державні адміністративні витрати;
- Прямі витрати підприємств;
- Непрямі витрати підприємств.

Державні адміністративні витрати пов'язані з формуванням нормативно-правової бази на національному та регіональних рівнях.

Під прямими витратами розуміють витрати підприємств, а також держави, пов'язані із впровадженням окреслених заходів. Вони включають в себе витрати пов'язані з управлінням підприємством, інвестиції у персонал, основні та оборотні засоби, а також фінансові витрати. Непрямі витрати – це так звані витрати, які могли би бути використані для інвестування, інноваційної діяльності та створення нових робочих місць. У таблиці 1 наведені деякі конкретні приклади прямих та непрямих витрат, пов'язаних з правилами [4, С. 17].

Регулюючі заходи можуть бути спрямовані на два аспекти у діяльності підприємств:

- по перше, на порядок реєстрації та ліквідації підприємств;
- по-друге, на інвестиційну діяльність (інвестиції матеріальні та нематеріальні).

Тільки таке двостороннє регулювання допоможе економічному зростанню підприємництва в країні, що в свою чергу, призведе до економічного росту країни, зростанню продуктивності та зайнятості.

Таблиця 1

Прямі та непрямі витрати, пов'язані з існуванням правил

Прямі витрати			Непрямі витрати	
Витрати, пов'язані з управлінням	Витрати діяльності	Фінансові витрати	Рівень підприємства/рівень галузі	Соціальний рівень
Отриманням дозвільних, погоджувальних документів	Охорона праці та здоров'я	Податки на прибуток	Інвестиційна активність	Продуктивність
Подання звітів	Захист навколишнього середовища	Нарахування на заробітну платню	Динаміка прибутку	Підприємництво
Статистична звітність	Виробництво	Податок на додану вартість	Динаміка виробництва	-
Реєстраційні витрати	Витрати на Інтернет засоби та інновації	Інші податки	Вакансії	Зайнятість
	Транспорт	--	-	-

Головна проблема регулювання полягає в адекватності регулюючих заходів сучасному стану економіки. Існують непрямі докази досить значних розмірів витрат, які пов'язані із анти циклічним регулюванням. Тому необхідно ретельно виміряти розмір витрат та їх наслідки для економіки країни та діяльності підприємств. По-перше, антициклічне регулювання може суттєво вплинути на конкуренте середовище на тих чи інших ринках країни. По-друге, антициклічне регулювання може досить негативно вплинути на інвестиційну діяльність. Дані негативні ефекти можуть призвести до зниження економічного зростання.

Антициклічне регулювання особливо актуальне для країн, що розвиваються. Зі зростанням проявів кризи податкові надходження зменшуються, що сприяє скороченню деяких державних видатків, а отримання міжнародної допомоги у період кризи стає досить важким. Тому розробка заходів антициклічного регулювання економіки для таких країн виступає досить актуальною.

При реформуванні глобального економічного управління необхідно знайти баланс між погодженістю світової торгівельної системи та механізмів управління грошово-кредитними та фінансовими відносинами. Реформування повинно спрямовуватися на зменшення впливу фінансових ринків на діяльність держави та підприємств.

Висновки. Прояв негативних наслідків світових криз, внаслідок наявності циклічних коливань, висуває необхідність для уряду країни враховувати та запобігати проявам циклічних коливань в економіці за рахунок розроблення та впровадження комплексного анти циклічного регулювання економіки. Тому дослідження та удосконалення інструментарію діагностики, моніторингу кон'юнктури ринків виступають таким ж самими актуальними, як і розроблення системи заходів анти циклічного регулювання. Переїняття механізмів анти циклічного регулювання провідними країнами світу урядом України не принесе бажаних наслідків, внаслідок неоднакових вихідних умов анти циклічного регулювання. Проте використання даного досвіду та вдосконалення механізмів анти циклічного регулювання під умови функціонування в Україні сьогодні виступає вкрай актуальним. Сьогодні для України актуальними виступають заходи антициклічного регулювання спрямовані на підвищення інноваційного рівня країни.

Література:

1. Андрейченко А.В., Горбаченко С.А., Грінченко Р.В., Карпов В.А., Кучеренко В.Р. Аналіз ринкової кон'юнктури: навчальний посібник. – Одеса: ОНЕУ, 2014.– 345 с.
2. Сацик В. Антициклічне регулювання економіки України в сучасних умовах волатильності міжнародних ринків [Електронний ресурс] / В. Сацик // Міжнародна економічна політика . - 2009. - Вип. 1-2. - С. 129-156. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Мер_2009_1-2_7.pdf
3. The financial and economic crisis of 2008-2009 and developing countries // Unated nations/ – December 2010. – URL: http://unctad.org/en/Docs/gdsmdp20101_en.pdf
4. The economic effects of the regulatory burden // Swedish Agency for Growth Policy Analysis./ – December 2010. – URL: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/industrial-competitiveness/competitiveness-analysis/seminars/files/bbs_falkenhall_report_en.pdf